

JÖNKÖPING UNIVERSITY

*School of Education and
Communication*

Utmanande barn – Vem utmanar inte?

En kvalitativ studie om förskollärares syn på utmanande barn

KURS: *Examensarbete för förskollärare, 15hp*

PROGRAM: *Förskolläraryrket*

FÖRFATTARE: *Linnéa Arvidsson, Fanny Schelander*

HANDLEDARE: *Ingrid Granbom*

EXAMINATOR: *Monica Nilsson*

TERMIN: *VT18*

SAMMANFATTNING

Linnéa Arvidson, Fanny Schelander

Utmanande barn – Vem utmanar inte?

En kvalitativ studie om förskollärares syn på utmanande barn

Challenging children – Who doesn't challenge?

A qualitative study about the preschool teacher's vision on challenging children

Antal sidor: 33

Syftet med studien har varit att bidra till kunskapandet om problematiken ”utmanande barn i förskolan”. Mer specifikt har studien syftat till att synliggöra och förstå förskollärares uppfattningar och erfarenheter kring vad man kallar utmanande barn. Vi har också undersökt vad förskollärare har för olika definitioner på begreppet utmanande barn. Vi har utgått ifrån följande frågeställningar: Hur definierar förskollärare begreppet utmanande barn? Hur beskriver förskollärare att de förhåller sig till utmanande barn? Studien är kvalitativ och fokusgruppsintervjuer har använts som metod för att samla in data. Förskollärares uppfattningar har analyserats utifrån de två analysbegreppen: följsamhet och motstånd. Det övergripande resultatet visar att förskolan inte alltid är en plats för alla och att förskollärares erfarenheter speglar vilken definition begreppet utmanande barn får.

Sökord: Bemötande, Förhållningssätt, Förskola, Förskollärare, Stora barngrupper, Utmanande barn

Postadress
Högskolan för Lärande
och Kommunikation (HLK)
Box 1026
551 11 JÖNKÖPING

Gatuadress
Gjuterigatan 5

Telefon Fax
036-101000 036162585

INLEDNING	1
BAKGRUND	2
Styrdokument	2
Tidigare forskning	2
Ett samhälle i förändring	2
En förskola för alla	3
Förskollärares förhållningssätt	3
Barnsyn	6
Barns olikheter och begreppet ”utmanande”	6
Teoretiska utgångspunkter	8
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	9
METOD	10
Metodval	10
Urval	11
Björken	11
Eken	12
Tallen	12
Genomförande	12
Databearbetning och analys	13
Tillförlitlighet	14
Etiska aspekter	15
RESULTAT	16
Barn som är utåtagerande	16
Barn med funktionsnedsättning	18
Barn som flyter med	20
Barn som är framåtsträvande	21
Sammanfattning	22
DISKUSSION	23
Resultatdiskussion	23
Metoddiskussion	25
Vidare forskning	26

REFERENSLISTA

27

BILAGOR

30

Inledning

I läroplanen för förskolan, Lpfö98/16 beskrivs det att alla barn ska känna sig välkomna på förskolan och därför ska verksamheten synliggöra barns olikheter för att kunna anpassa förskolan efter varje barns förutsättningar (Skolverket, 2016). Danielsson (2015) menar att barnet inte ska behöva anpassa sig till verksamheten utan att det handlar om att verksamheten ska anpassas till barnet. Alla barn ska känna sig inkluderade oavsett förutsättningar, dock beskriver Danielsson att förskolornas praktik ofta ser olika ut och problemet placeras ibland hos barnet istället för i verksamheten. Kinge (2016) förklarar att förskollärares roll är att se barnet och försöka förstå barnets handlingar och förklarar också vikten av att ha ett förändringsbart förhållningssätt för att kunna bemöta barnets behov. Hon förtydligar att problemet ofta läggs hos barnet när det istället är förskollärares uppgift att skapa en relation och förståelse för barnet.

Baserat på tidigare erfarenheter från verksamhetsförlagd utbildning upplever vi att förskollärare ofta talar om ”utmanande” barn. Vår upplevelse av begreppet är att det inte är laddat i sig utan att det blir laddat i relation till bland annat förskollärares olika erfarenheter och de rådande normerna. Palla (2011) beskriver att ett utmanande beteende kan skapa möjligheter och begränsningar för ett barn i verksamheten och förklarar samtidigt att ett utmanande beteende kan innebära barn som skapar förvirring, bekymmer och funderingar. Dolk (2013) menar också att ett motstånd ofta kopplas ihop med barn som syns och hörs mest men att det även kan innefatta de tysta och blyga barnen. Vi finner det relevant att undersöka förskollärares olika definitioner på begreppet utmanande barn. Studiens fokus är redan utskrivet i titeln: ”Utmanande barn - vem utmanar inte?”. Texten förklarar olika definitioner av begreppet utmanade barn och dess innebörder. Vi vill poängtera att begreppet tolkas och används olika beroende på kontext.

*“Det handlar om att bli en Alfred i barns liv
(Alfred från Emil i Lönneberga av Astrid Lindgren). För vad är
det som gör Alfred till en så betydelsefull person för Emil? Jo, Alfred
bara finns där för Emil. Han dömer inte, kritiserar inte, han skäller
inte ut och straffar inte när Emil har gjort alla sina hyss.
Alfred godtar Emil förutsättningslöst.”
(Kinge, 2016, s. 70).*

Bakgrund

I bakgrunden redogörs för styrdokument, tidigare forskning och centrala begrepp som är väsentliga för vår studie. Vidare presenteras också den teoretiska utgångspunkten i löpande text som är relevant i förhållande till studiens syfte.

Styrdokument

Förskolan ska arbeta för att barn får sina rättigheter tillgodosedda och att hänsyn tas till barns olikheter och behov. För att förskolan ska vara en plats för alla barn behöver hänsyn tas till barns olika förutsättningar. Förskollärare utgör en central roll i att främja mänskliga rättigheter och att motverka kränkande behandling (SFS 2010:800). UNICEF (2014) beskriver att alla barn är lika mycket värda och ska ha samma rättigheter, vilket läroplanen för förskolan (Skolverket, 2016) förtydligar ska synliggöras i verksamheten. En uppgift i förskolan är att synliggöra för barnen att människors handlande styrs av erfarenheter och värderingar, därför uppför sig alla på olika sätt. Förskollärare ska ses som förebilder och inneha ett förhållningssätt där respekten för rättigheter främjas. SFS (2010:800) och läroplan för förskolan (Skolverket, 2016) stadgar att förskolan blir en inkluderande plats om delarna behov, omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet. Enligt skollagen (SFS 2010:800) beskrivs det att barnets bästa alltid ska vara en utgångspunkt i verksamheten, därför ska alla barn oavsett svårigheter få sina behov tillgodosedda. Skolverket (2016) beskriver också att alla barn ska känna att de blir en tillgång till gruppen och få uppleva framsteg i förskolan.

Tidigare forskning

Vår tidigare forskning är indelad under rubrikerna; Ett samhälle i förändring, en förskola för alla, förskollärares förhållningssätt samt barns olikheter och begreppet utmanande.

Ett samhälle i förändring

År 1968 utkom Barnstugeutredningen vilket var en utredning som genomförde utredningar om förskola och fritidshem. Vid den här tidpunkten tog utvecklingen av förskolan fart då daghem och lekskolor skulle bilda en gemensam verksamhet (Martin Korpi, 2014). Barnstugeutredningen präglades av ett synsätt att barnet skulle stå i centrum samt att uppväxtvillkoren borde var likvärdiga (SOU 1997:157). Martin Korpi (2014) beskriver att barn med någon form av funktionsnedsättning tidigare vistas i särskilda verksamheter men i samband med Barnstugeutredningen beslutades att förskolan ska vara en plats för alla barn.

År 1985 framförde Socialminister Sten Andersson ett regeringsförslag om att vårdnadshavarnas arbetssituation inte skulle avgöra barnets rätt till förskola, han menade istället att förskolan skulle vara en rättighet för alla barn oavsett vårdnadshavares behov av barnomsorg. Förslaget om en förskola för alla fastställdes i riksdagen och bidrog till att barns utveckling och lärande fick en högre status inom politiken (Martin Korpi, 2014).

En förskola för alla

Bruce och Riddersporre (2012) menar att alla barn ska vara välkomna i förskolan och att barns olika förutsättningar för lärande ska ses som en möjlighet och inte ett hinder. Skolverket (2016) menar att förskolan ska anpassas till alla barn och att de som behöver mer motivation och stimulans ska få detta för att utvecklas vidare. Bruce och Riddersporre menar dock att det kan uppstå ett dilemma då förskolan ska anpassas till alla barn samtidigt som hänsyn ska tas till varje enskilt barns behov.

Martin Korpi (2014) lyfter fram vikten av att alla barn ska få möjlighet att ta del av den pedagogiska verksamheten, bli sedda och utmanas. Samtidigt beskriver SOU (1997:157) att läroplanen för förskolan (Skolverket, 2016) är ett hjälpmedel för att kunna arbeta mot en likvärdig förskola för alla. Vetenskapsrådet (2015) problematiserar dock förskolans likvärdighet då kvalitén skiljer sig åt mellan olika förskolor och det finns bristande kunskap kring likvärdighet i förskolan. Forskningsöversikten visar att det behövs mer kunskap om likvärdighet för att undvika konsekvenserna att barn inte blir sedda.

Lindstrand och Brodin (2007) beskriver olika perspektiv kring likvärdighet och förskolan som en plats för alla. Författarna förtydligar att alla barn inte ska behandlas lika utan att förskollärare ska ta hänsyn till barnets individuella behov då vi möter barn i förskolan som har olika förutsättningar.

Förskollärares förhållningssätt

Människosynen påverkar hur vi ser på andra människor och denna syn styrs av tidigare erfarenheter, etiska normer och livsförhållanden (Olsson & Olsson, 2017). En viktig aspekt som är påverkad av människosynen är hur vi ser på varandras olikheter. Den egna uppfattningen av en människa behöver inte vara konstant då människosynen alltid är förändringsbar. Jonsson (2016) förtydligar att internationella studier visar att förskollärares attityder, erfarenheter och kunskaper påverkar arbetet som förskollärare och hur barn får möjlighet till att uttrycka sig i förskolan.

Halldén (2003) beskriver barnperspektivets betydelse och förklarar att det innefattar barns röster och perspektiv. Barnperspektiv innebär att lärarna arbetar för barnets bästa och barnets intresse ska ligga till grund för verksamheten. Barns perspektiv innefattar barnets egna erfarenheter och uppfattningar om tillvaron. Begreppet handlar också om hur förskollärare förhåller sig till barnets position i samhället. Halldén undersöker begreppet barnperspektiv och menar att innebörden är större än att endast tillvarata barnets intressen och beskriver vidare att det är viktigt att problematisera begreppet då det kan tolkas på olika sätt. Olsson och Olsson (2017) menar att förskollärare måste ha ett förändringsbart förhållningssätt för att kunna tillgodose alla barns behov i förskolan. Sättet att bemöta barn påverkar lärandet och förståelsen för samhällets demokratiska värderingar, därför utgör de vuxna i barnets liv en central del (Skolverket, 2013). Socialstyrelsen (2010) beskriver vidare att de vuxnas förhållningssätt påverkar barns beteende, när ett barn får upprepade tillrättavisningar kan konsekvenserna bli att barnet uppfattas som negativt av omgivningen.

Ahlskog-Björkman (2014) diskuterar förskolan som en plats för samarbete där samspel mellan olika aktörer har inverkan på lärprocesser. Forskningen baseras på Lindahls (1996) tidigare studie där en videoinspelning gjordes på en förskola kring en vävaktivitet. Fokus i Lindahls forskning var på de yngre barnen och Ahlskog-Björkman valde samma material för att få ytterligare en tolkning av videoinspelningen. Videoinspelningen visar en aktivitet där en förskollärare ska lära ett barn att väva. Syftet med studien var att undersöka hur den lärande aktiviteten utvecklas genom samspel mellan de delaktiga personerna. Resultatet i studien visar att om förskollärare tar tillvara på lärprocesser och barnens intresse skapas ytterligare möjligheter för lärande i förskolan. Interaktionen mellan förskollärare och barn blir därför en central del i förskolan.

Renblad och Brodin (2014) har gjort en studie kring specialpedagogens roll i förskolan och specificerar sig på vilken funktion specialpedagoger anser sig själva ha i verksamheten. Tre specialpedagoger har genomgått en intervju med åtta frågor som sedan har sammanställts och redovisats. Syftet med studien var att undersöka vilket stöd barn i behov av särskilt stöd får. Renblad och Brodin förklarar i studien att förskolan är en plats där barnen påverkas av sin sociala omgivning och att fler och fler barn i Sverige och andra länder mår psykiskt och fysiskt dåligt. Förskolan utgör här en central plats för barnens välbefinnande eftersom hälsa och trygghet är två viktiga aspekter som ska präglade verksamheten. Resultatet av studien visar

bland annat att förskollärares bemötande och förhållningssätt är betydelsefullt för att barn i behov av stöd ska inkluderas och vara delaktiga i allt som verksamheten erbjuder. De tre intervjuade specialpedagogerna beskriver att en av de viktigaste rollerna för dem är att stötta förskollärarna i sitt arbete och bidra med sin kunskap kring barnets behov och utveckling.

Jonsson (2016) beskriver en studie där videoobservationer användes som metod. I studien deltog det fyra förskollärare som arbetar på 1-3 års avdelningar. I studien diskuteras de tre didaktiska frågorna *vad? hur? och varför?* och hur dessa kan ha betydelse för barns lärande. Jonsson förklarar vidare att det inte är lärandet i sig som undersöks utan istället studeras innehåll och metoder i olika pedagogiska processer för barns utveckling och lärande. Resultatet beskrivs i kategorier som visar hur kommunikationen mellan barn och förskollärare kan se ut och vilka konsekvenser detta kan få för barns utveckling och lärande. I kategorin *att rikta sig mot barn* dominerar förskolläraren och resultatet visar att om barnen inte får uttrycka sig finns det risk för att möjligheterna till utveckling och lärande begränsas. I den andra kategorien *att upprepa och stödja barns uttryck* beskrivs att förskolläraren tar kontakt och bekräftar barnen genom upprepning. Vid upprepning fångas den lärandesituation som pågår, dock skapas inga nya lärandesituationer. Studien visar att innehållet i situationen inte förändras av förskolläraren utan istället får barnen möjlighet till att ta egna initiativ. Tredje kategorin *att beakta barns uttryck och vidga lärandeerbjudanden* handlar om att barnen inspireras till att uttrycka sig, ta egna initiativ och samspela med förskolläraren. Både förskollärare och barn är aktiva i situationen och därför påverkas och förändras innehållet då många olika typer av kommunikation uppstår.

Pramling Samuelsson, Williams och Sheridan (2015) beskriver en studie som gjorts där syftet är att undersöka stora barngrupper relaterat till läroplanens intentioner och vilka möjligheter och hinder som finns. Material till studien har samlats in med hjälp av enkäter och intervjuer med förskollärare för att undersöka hur barns utveckling och lärande påverkas av stora barngrupper. I studien beskrivs att en barngrupps struktur påverkar utrymmet för barns utveckling och lärande samtidigt som barns delaktighet och inflytande kan minska om barnantalet ökar. Resultatet visar att förskollärarna lägger stor vikt vid att se och möta varje barn men att detta kan bli problematiskt när barngruppen är stor. Ett annat hinder med stor barngrupp är att förskollärarna kan uppleva det svårt att arbeta i enlighet med läroplanens intentioner och därför kan målområden och arbetsätt bli bortvalda i verksamheten. Resultatet visar också att förskollärarna lättare får möjlighet till att skapa relationer och kommunicera med barnen om gruppen är mindre (Pramling Samuelsson et al., 2015).

Barnsyn

Lindstrand och Brodin (2007) menar att barns erfarenheter, rådande normer och olika bakgrunder är tre faktorer som kan påverka hur ett barn är och ska vara. Bae (2009) menar att en grundläggande aspekt för att barnet ska få vara delaktigt och ses som en tillgång utifrån egna förutsättningar är att förskollärare visar engagemang och förståelse för barnet. Hon förklarar vidare att barnet ska ses som ett likvärdigt subjekt och som en samspelspartner. Dolk (2013) förklarar att barnet ofta ses som ett objekt som styrs av vuxna genom exempelvis normer och makt. Bae (2009) menar att förskollärare ska visa intresse, ställa frågor och upprepa det som händer i ett samspel som bidrar till att barnet blir bekräftat och uppmuntras till att ta egna initiativ. Emilsson (2008) beskriver att det är barnsynen som styr om du väljer att arbeta utifrån ett förståelseorienterat perspektiv eller ett målorienterat perspektiv. Att handla förståelseorienterat innebär att ha förståelse för barnen och se dess behov och förutsättningar medan ett målorienterat arbetssätt lägger större vikt vid att handla utifrån förskolans styrdokument. Hon menar vidare att det ena perspektivet inte ska ta fokus ifrån det andra utan att förskolan ska präglas av båda perspektiven. Förståelseorienterat och målorienterat perspektiv kan kombineras genom att barn får inflytande över pedagogiska processer och sin egen kunskapsutveckling i förskolan. Dolk (2013) förklarar att även om barn ska få göra sina egna val så styrs de ändå av vuxna. Även om vuxna tror att de handlar utifrån barnets bästa så styrs valet i önskad riktning av den vuxna med bland annat tillsägelser och uppmuntran. Tornbergs (2006) studie syftar till att undersöka hur hänsyn tas till alla barns olikheter och hur alla blir bemötta på ett likvärdigt sätt. Fokusgrupper används som metod där diskussioner sker i förhållande till studiens syfte. Beroende på vilken barnsyn en förskollärare har påverkas även bemötandet därefter. Tornberg lyfter att en svårighet kan ses ur olika perspektiv, antingen är svårigheten kopplad till individen eller bunden till sammanhanget som innefattar relationen mellan miljö och individ. Resultatet i studien visar betydelsen av att arbeta yrkesetiskt för att förskolan ska vara likvärdig och för att olikheter ska ses som en tillgång.

Barns olikheter och begreppet ”utmanande”

I förskolan finns det fördomar, ojämlikhet och värderingar och för att allas lika värde ska forma verksamheten måste dessa olikheter synliggöras och bli en tillgång i gruppen (Skolverket, 2013). Palla (2011) har gjort en studie där syftet är att belysa hur förskollärare i förskolan arbetar med barn som har ett utmanande beteende och vilka möjligheter och begränsningar barnet får i verksamheten. Studien grundar sig i intervjuer med

specialpedagoger, handledningssamtal samt i en skriftlig dokumentation. Resultatet av studien visar att om förskollärare kan identifiera varför barnet har ett beteende som är utmanande och oroväckande kan de arbeta för att åtgärda detta. Resultatet visar också att barn med liknande beteende inte anses som avvikande och att barns olikheter accepteras så länge det inte är för olikt från barngruppen. Vidare beskriver Palla att barn som skapar förvirring, bekymmer och funderingar hos förskollärare beskrivs som speciella och blir en belastning eftersom de bryter mot förväntade normer. Detta är också något som Dolk (2013) beskriver som motstånd, när ett barn är gnälligt, besvärligt och i behov av extra hjälp. Socialstyrelsen (2010) menar att området som Palla beskriver inte har något samlingsnamn. Barn med utmanande beteende utmanar inte bara genom att vara utåtagerande utan kan också inneha en diagnostisk benämning eller ett antisocialt beteende. Vidare beskriver Socialstyrelsen att utmanande barn beskrivs som besvärliga och har en tendens att förstöra för andra. Det beskrivs att de barn som har ett utmanande beteende också behöver få bekräftelse och uppskattning för att få uppleva hur det känns att lyckas, vilket kan vara en utmaning för förskolan. Palla (2011) förklarar att sättet att vara och beteendet synliggörs när barnet är i fokus, vilket medför att beteendet som anses vara utmanande eller oroande uppmärksammas. Kinge (2016) och Socialstyrelsen (2010) menar att det inte är barn som utmanar, utan att det istället är handlingarna som utmanar förskollärare. Dolk (2013) studie syftar övergripande till att undersöka konflikter mellan barn och vuxna. Studien har gjorts med hjälp av fältarbete och samtal med förskollärare på en förskola under ett år. Dolk fokuserar på bland annat begreppet motstånd, vilket hon beskriver kan ha olika innebörder. Motstånd behöver inte vara medvetet men traditionellt förknippas motstånd med protest och skrik. Motstånd i förskolan kan beskrivas som vägra, gråta och skrika. Förskolans regler kan ofta väcka en reaktion som barnen gör motstånd mot. Det förklaras också att motstånd ofta görs för att få inflytande i samhället och att förskolebarn beskrivs som en utsatt grupp då de har svårt att anpassa sig efter sociala regler. Dolk beskriver i sin avhandling begreppet bångstyriga barn vilket kopplas ihop med barn som hörs och syns mycket. Men författaren menar vidare att de blyga och tysta barnen också kan beskrivas som bångstyriga då det egentligen handlar om att göra motstånd mot rådande normer. Om barn istället accepterar de vuxnas regler och normer blir dessa regler och normer svåra att upptäcka och förblir outmanade. Dock menar Palla (2011) att normer är nödvändigt för att kunna vistas och utföra handlingar i förskolan men att normer kan både främja och begränsa barnens möjligheter till att vara olika. Dolk förklarar att alla barn i förskolan ska ses som aktiva barn även de som är tysta och blyga. Palla menar att de tysta och

blyga barnen tenderar att oroa förskollärare då de inte är delaktiga i det sociala samspelet men att detta inte behöver betyda att barnet är missnöjt utan snarare tillfredsställt.

Teoretiska utgångspunkter

Det fanns ingen teoretisk utgångspunkt från början i studien utan passande begrepp hittades i insamlad empiri, vilket Christoffersen och Johannessen (2015) beskriver som ett induktivt tillvägagångssätt. De analysbegrepp i form av ett motsatspar som vi valt att använda i analysen är: motstånd - följsamhet. *Motstånd* förklarar Dolk (2013) kan ha olika innebörder i förskolan bland annat protest och skrik. I studien presenteras begreppet motstånd som något som sker i olika förhållanden som bland annat stora barngrupper samt att motstånd kan göras av både barn och förskollärare. Barn som uppfattas som flexibla, anpassliga och lätthanterliga beskrivas i studien som *följsamma*. I studien associeras begreppet följsamhet med barn som flyter med. För att studera förskollärares barnsyn och vilka barn som anses vara utmanande valdes begreppen ut då de upprepade gånger framkom i empirin.

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att bidra till kunskapandet om problematiken ”utmanande barn” i förskolan”. Mer specifikt syftar studien till att synliggöra och förstå förskollärares uppfattningar och erfarenheter kring vad man kallar utmanande barn.

Hur definierar förskollärare begreppet utmanande barn?

Hur beskriver förskollärare att de förhåller sig till utmanande barn?

Metod

I metoden kommer vårt metodval, urval och genomförande presenteras och motiveras. Vidare kommer tillvägagångssättet för att analysera det insamlade materialet redovisas. Slutligen redogörs det för studiens tillförlitlighet samt etiska aspekter som innefattar fyra centrala principer som forskaren ska ta hänsyn till.

Metodval

Studien utgår ifrån en kvalitativ metod, vilket Bryman (2011) beskriver ger en detaljerad redogörelse för den sociala verkligheten. Detta innebär att det sociala sammanhanget inte kan skiljas ifrån personers erfarenheter och värderingar. Rienecker och Stray Jørgensen (2014) förklarar vidare att i kvalitativa studier söks det efter specifika kvaliteter i det som undersöks. Kvalitativa studier handlar om att studera specifika egenskaper och därför samlas en mindre mängd empiri in. Detta skiljer sig från kvantitativ empiri som istället fokuserar på att ha tillgång till en större mängd för att kunna dra generella slutsatser.

Vi har valt att samla in kvalitativa data med hjälp av fokusgrupper. Wibeck (2010) beskriver att fokusgrupper som metod tidigare använts i marknadsundersökningar men år 1980 ökade användningen även inom samhällsvetenskaplig forskning. Fokusgrupper är en slags gruppintervju där deltagarna diskuterar fritt kring ett specifikt ämne. Med fokusgrupper som metod studeras uppfattningar och åsikter och hur dessa utvecklas i interaktionen mellan deltagarna i ett specifikt sammanhang. Wibeck förklarar vidare hur fokusgrupper kan vara ett bättre alternativ än enskilda intervjuer då möjligheten finns att diskutera och skapa nya föreställningar tillsammans. Dahlin-Ivanoff (2015) förklarar hur metoden kan beskrivas som *heuristisk* vilket innebär att deltagarna lär sig av varandra och får en ny förståelse som kan användas i praktiken. Kvalitativa fokusgruppsintervjuer kan delas in i ostrukturerade och strukturerade där en strukturerad är mer styrd av gruppledaren (Wibeck, 2010). Gruppledaren för fokusgruppen kallas för *moderator* och har som uppgift att styra tillbaka deltagarna om diskussionen kommer ifrån ämnet. I en ostrukturerad fokusgrupp ska moderatören vara passiv vilket ger möjlighet till deltagarna att diskutera kring aspekter inom ämnet som de finner mest intressant (Bryman, 2011). Wibeck förklarar också att i en ostrukturerad fokusgrupp är deltagarnas diskussion med varandra i fokus och därför styrs samtalet av deltagarnas intresse kring ämnet och därför har vi valt ostrukturerade fokusgrupper.

Urval

I studien utgörs det insamlade materialet av tre fokusgruppsintervjuer där endast förskollärare var närvarande. Urvalet till fokusgrupperna har gjorts från en kommun där vi är bekanta med verksamheterna för att underlätta tillgängligheten. Vi kontaktade förskolechefen som i sin tur kontaktade förskolorna och utsåg en kontaktperson som sedan bildade en fokusgrupp på sin förskola. Wibeck (2010) beskriver detta som ett snöbollsurval där redan rekryterade deltagare ordnar andra personer som vill delta och därmed blir gruppen större.

Fokusgrupperna spelades in med hjälp av mobiltelefon och har transkriberats efteråt. I tabellen nedan redogörs de tre deltagande fokusgrupperna.

Tabell 1: Presentation av deltagarna

Grupp Längd	Antal Deltagare	Representerade Avdelningar	Samtalets
Björken	4 deltagare	3 avdelningar	73 minuter
Eken	4 deltagare	4 avdelningar	29 minuter
Tallen	3 deltagare	3 avdelningar	79 minuter

I fokusgrupperna deltog sammanlagt elva förskollärare från tre olika förskolor. För att skapa en tydligare bild kring de tre olika grupperna presenteras de nedan.

Björken

I grupp Björken deltog det fyra förskollärare från tre olika avdelningar. I denna grupp har vi valt att namnge deltagarna på bokstaven B, namnen vi använt oss av är Beata, Berit, Bianca och Britta. Fokusgruppsintervjun hölls på en plats som var bekant för deltagarna och detta bidrog till en avslappnad stämning. Rummet var ett konferensrum som upplevdes bekvämt och harmoniskt och det fanns inga yttre faktorer som störde. Alla deltagare var mer eller mindre aktiva men två av deltagarna tog sig an ledarrollen och förde samtalet framåt.

Eken

Gruppen Eken bestod av fyra förskollärare där alla arbetade på olika avdelningar. Eken var den första fokusgruppsintervjun och i denna grupp benämns samtliga deltagare vid bokstaven E, namnen vi använt oss av är Emma, Ella, Elsa och Eva. Rummet där fokusgruppsintervjun hölls var vanligtvis till för konferens och bekant för deltagarna. Stämningen upplevdes stel och deltagarna uppfattades som nervösa. Till skillnad från Björken var detta rum litet och sterilt vilket kan vara en bidragande faktor till att samtalet och stämningen påverkades. Till en början var det en utmaning att hålla diskussionerna levande men efterhand kom samtalet igång och förskolläraren med mest erfarenhet intog en ledande roll.

Tallen

Grupp Tallen representerades av tre förskollärare där alla arbetade på olika avdelningar. I denna grupp benämns samtliga deltagare vid bokstaven T, namnen vi använt oss av är Tanja, Tina och Tove. Platsen var bekant för deltagarna och upplevdes avslappnad och rofylld. Rummet var litet och i anknytning till verksamheten, vilket gjorde att röster utifrån hördes och inverkade på samtalet och bidrog till en lättsam stämning. Under samtalet var diskussionen ständigt levande och samtliga deltagare bidrog till att samtalet fortlöpte.

Genomförande

Första möjlighet till rekrytering var mailkontakt med förskolechefen till förskolorna för vår studie. I mailet presenterades studiens syfte, önskemål om antal deltagare, tidsram och en fråga om medverkan i fokusgrupper. Ett av kriterierna för varje fokusgrupp var att alla deltagare skulle vara förskollärare, detta för att undvika att jämförelser och värderingar görs av oss mellan utbildade och outbildade. Ytterligare ett kriterium var att varje grupp skulle innehålla minst tre deltagare. Bryman (2011) beskriver att en mindre fokusgrupp ger möjlighet för varje deltagare att uttrycka sina personliga uppfattningar. Svaret från förskolechefen visade att ett intresse för medverkan i fokusgrupper fanns och att frågan togs vidare till förskolorna. En kontaktperson på varje aktuell förskola för studien utsågs och kontaktade oss angående tid och plats för fokusgruppsintervjuerna. En erfarenhet från verksamheten är att det som inte hör till vardagen ofta prioriteras bort eftersom tiden inte finns och därför var vi flexibla och anpassningsbara för tid och plats.

Wibeck (2010) förklarar att ostrukturerade fokusgrupper innebär att stimulusmaterial består av breda ämnen och att det inte finns något förbestämt ändamål med fokusgruppen och därför blir samtalet mellan deltagarna det centrala. Hon förklarar vidare att stimulusmaterial ska bidra till att diskussion uppstår och att en kombination av olika stimulusmaterial kan användas. Vi använde oss av påståenden och frågor med anknytning till vårt ämne. Stimulusmaterialet (bilaga 2) bestod av både positiva och negativa påståenden och frågor då Wibeck beskriver vikten av att vara neutral under intervjun. Vid första fokusgruppstillfället användes endast påståenden som presenterades ett i taget, vilket medförde att deltagarna inte fick tid och möjlighet till att reflektera och återkoppla till föregående påståenden. Vid de andra två tillfällena utvecklade vi stimulusmaterialet med frågor för att få mer utvecklande diskussion. Vi presenterade samtliga frågor och påståenden samtidigt för att deltagarna skulle få möjlighet till att förbereda sig samt kunna återkomma till tidigare påståenden och frågor som diskuterats, vilket bidrog till en mer djupgående diskussion mellan deltagarna.

I en fokusgrupp är det moderatorns uppgift att presentera ämnet och förklara vad forskningen kommer att användas till (Wibeck, 2010). Bryman (2011) beskriver att deltagarnas diskussioner ska vara i fokus och moderatorns roll är att endast styra tillbaka diskussionen till ämnet. En av oss intog rollen som moderator och den andra förde anteckningar. I anteckningarna skrevs det i vilken ordning deltagarna talade och kroppsspråk för att underlätta vid senare transkribering. Även om våra roller är passiva som moderator och anteckningsförare beskriver Wibeck vikten av att vara en aktiv lyssnare. Vi valde att använda ljudinspelning som tillvägagångssätt eftersom diskussionerna mellan deltagarna är det centrala för vår studie och inte den icke verbala kommunikationen. Vi använde oss av en mobiltelefon för ljudinspelning under intervjun, vilket Christoffersen och Johannessen (2015) beskriver är ett vanligt dokumentationsverktyg.

Databearbetning och analys

Så snart som möjligt efter varje fokusgrupp har det insamlade materialet transkriberats, då det fortfarande var färskt i minnet. Vi har valt att ha en fokusgruppsintervju i veckan för att undvika att få flera transkriberingar parallellt. Bryman (2011) beskriver hur transkription av en intervju kan underlätta vid analys av vad deltagarna säger. Vid transkribering har vi använt oss av en transkriptionsnyckel (bilaga 3). Wibeck (2010) beskriver hur transkriberingen kan göras på tre olika nivåer och att detta beror på studiens syfte och frågeställningar. Vi har

använt oss av nivå ett där bland annat överlappande tal, betonade ord och talstyrka beskrivs och nivå två där bland annat längre pauser och upprepningar förklaras. Varje transkribering har vi delat upp mellan oss och transkriberat halva var. När transkriberingarna var färdiga skrevs de ut. Vi utförde en tematisk analys, vilket Bryman (2011) beskriver är en vanlig analysmetod i kvalitativa studier. Rennstam och Wästerfors (2015) förklarar att analysen kan göras i tre olika steg. Först sorteras det insamlade materialet, vilket innebär att det skapas någon slags ordning i materialet. Vi gjorde detta genom att läsa in oss på materialet och använde oss av olika överstrykningspennor där varje färg utgjorde ett övergripande tema, vilket Bryman (2011) beskriver utgör grunden för studien. Detta resulterade i att vi fick en övergripande förståelse för det insamlade materialet. Därefter reducerades materialet med stöd från studiens syfte och frågeställningar för att komma åt det väsentliga. Det sista steget som Rennstam och Wästerfors beskriver är vikten av att argumentera för sitt resultat. Det innefattar att materialet inte bara presenteras utan diskuteras i texten. Det gör vi genom att presentera varför ämnet är viktigt, redogöra för tidigare forskning, presentera vårt resultat och sedan diskutera resultatet i förhållande till tidigare forskning. Resultatet av studien har analyserats utifrån begreppen; Följsamhet - Motstånd.

Tillförlitlighet

En viktig del inom forskningen är att bedöma dess kvalitet och tillförlitlighet (Vetenskapsrådet, 2017). Bryman (2011) förklarar att tillförlitlighet kan delas in i trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och en möjlighet att styrka och konfirmera. Trovärdighet innefattar hur sannolika resultaten är och att forskningen har gått till på ett korrekt sätt där de regler som finns har följts. Ahrne och Svensson (2015) beskriver att trovärdighet är viktigt för kvalitativ forskning och förklarar att forskaren lyckats när läsaren övertygas att undersökningen är trovärdig. Studiens trovärdighet kan öka genom att bilagor presenteras eftersom läsaren får en tydligare bild över forskningsprocessen. Bryman beskriver att överförbarhet handlar om hur beroende resultatet och slutsatsen är av kontexten eller om det kan användas i andra sammanhang. Vår forskning kan användas i både förskola och skola då ämnet ständigt är aktuellt och kan riktas mot barn i olika åldrar. Bryman förklarar pålitlighet som en viktig aspekt i forskningen där alla delar i processen presenteras. Vi har presenterat alla delar och samtidigt motiverat våra val vilket medför att vi har varit medvetna och därför kan studien bli mer pålitlig. Vetenskapsrådet (2017) beskriver att metoddelen som innefattar bland annat metodval, urval och genomförande ska motiveras i forskningen.

Bryman förklarar att begreppen styrka och konfirmera betyder att vi intygar och bekräftar att värderingar och personliga åsikter inte avsiktligt ska påverka forskningens undersökning och resultat. Valet av fokusgrupper som metod medförde att vi kunde vara passiva under intervjuerna och därmed påverkade inte våra personliga värderingar diskussionen.

Etiska aspekter

Vetenskapsrådet (2002) beskriver fyra centrala principer som forskaren ska ta hänsyn till; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Vetenskapsrådet (2017) beskriver att de som deltar i forskningen ska bli informerade om studiens syfte och att det insamlade materialet kommer användas till forskning, vilket är informationskravet. Samtyckeskravet innebär att deltagarna godkänner sitt deltagande vilket gjordes genom en samtyckesblankett (bilaga 1) som delades ut. Samtyckesblanketten beskriver syftet med studien, avsatt tid och att rättigheten finns att avbryta sin medverkan när de vill. Samtyckesblanketten skrevs under av deltagarna och oss studenter innan samtalet började och de godkände därmed att ljudupptagning sker under hela samtalet. Vetenskapsrådet (2002) beskriver konfidentialitetskravet och hur det innefattar forskarens skyldighet att förhindra att personuppgifter och insamlad empiri sprids. Deltagarna ska inte kunna bli identifierade om de inte vill och därför bör uppgifter och anteckningar hanteras varsamt. I studien används fiktiva namn på förskolorna och deltagarna. Samtyckesblanketterna, ljudupptagningarna och transkriberingarna kommer att förvaras varsamt för att förhindra att dessa sprids. Vetenskapsrådet (2002) förklarar att nyttjandekravet innebär att insamlat material endast kommer användas för forskning vilket deltagarna blev informerade om.

Resultat

I avsnittet kommer resultatet beskrivas utifrån studiens syfte och frågeställningar om de olika definitionerna som förskollärare beskriver och hur förskollärare beskriver att de förhåller sig till utmanande barn. Resultatet kommer presenteras under fyra olika teman. Dessa teman visar fyra definitioner av begreppet utmanande barn som vi har delat in i följande; *Barn som är utåtagerande*, *Barn med funktionsnedsättning*, *Barn som flyter med* och *Barn som är framåtsträvande*. Det presenteras också hur förskollärare förhåller sig till de fyra teman som visar definitioner av vad som anses vara utmanande. Teman analyseras utifrån begreppsparet: följsamhet - motstånd.

Resultatet av studien visar att förskollärarna anser att alla barn utmanar, men på olika sätt. Det beskrivs hur olika faktorer kan påverka hur mycket ett barn utmanar. Förskollärares erfarenheter är en faktor som har inverkan på vad som anses utmanande då värderingar och barnsyn reflekteras i förhållningssättet. Barns olikheter, erfarenheter och förutsättningar är ytterligare faktorer som påverkar synen på vad som anses vara utmanande. I fokusgruppen Björken var samtliga deltagare överens om att alla barn utmanar och därför ställs frågan av intervjuaren om begreppet och benämningen utmanande barn kan användas om ett specifikt barn. I nedanstående exempel diskuteras begreppet utmanande barn övergripande och innefattar inte någon specifik definition.

Exempel 1 (Björken) “*Utmanande barn*”

Fanny: Men kan man använda [...] benämningen eller begreppet utmanande barn?

Berit: Jo men det kan man ju [...] det finns ju barn som utmanar oss men det kan ju vara både på ett positivt och negativt sätt skulle jag vilja påstå då

Beata: /och barn som utmanar mer och barn som utmanar mindre

Ovanstående exempel beskriver att begreppet utmanande kan användas i verksamheten men på olika sätt.

Barn som är utåtagerande

I detta tema presenteras en av förskollärarnas definition av begreppet utmanande barn, vilket är barn som är utåtagerande. För att skapa en trygghet i barngruppen och arbeta utifrån

barnets bästa menar förskolläraren att man kan inta olika roller. Förskollärarna beskriver att ett tillvägagångssätt kan vara att förskollärare lär känna varje barn för att kunna veta vilket arbetssätt som fungerar för varje individ och hur de ska kunna utmanas vidare. Förskollärare beskriver att de utmanas i sin profession och att de blir ett sätt att hela tiden få utvecklas. Kollegor i ett arbetslag har varierande arbetssätt och förskollärarna beskriver det som en tillgång för att kunna samarbeta och möta barn i olika sammanhang. Nedan presenteras ett exempel på hur förskollärarna kan hjälpas åt i olika situationer och bemöta barn på bästa sätt.

Exempel 2 (Björken)

“Lära av varandra”

Bianca: Och jag lärt mig hur jag ska agera med den typen av individ och den andra typen av individer och sen kan ju den personen ha lättare med någon annan person än den som är på avdelningen också vad som helst och helt plötsligt så hittar man ett sätt att jobba “ja men testa det här då” där kan det ju också bli en grej att lära av varandra

Berit: Det har varit en svår grej det här tycker jag på förskolan att få till det här att man liksom ska lyfta alla barn utan man håller gärna för sig själv i sitt eget det är så viktigt att alla jag vet ju att vi har haft några barn här som har haft [...] varit väldigt utåtagerande som det hänt saker och fram och tillbaka dom behöver man ju veta hur man ska bemöta ja men dom har jobbigt med det här och då behöver vi bemöta dom här barnen på det här sättet.

Berit beskriver att det finns utåtagerande barn som det hänt mycket kring och vi tolkar det som att förskollärarna menar att barnet inte behöver bli en belastning i barngruppen om förskollärarna arbetar tillsammans. Genom att anpassa sitt förhållningssätt till varje barn menar förskollärarna att de kan agera medvetet för att alla barn ska ses som en tillgång i barngruppen. Resultatet visar att begreppet utmanade barn kan betyda olika och att detta påverkas av vilken värdering ordet utmanande får. Exemplet nedan visar hur förskollärares relation till begreppet utmanande kan påverka.

Exempel 3 (Björken)

“Värdering i utmanande barn”

Beata: Men det beror ju på vad man lägger för värdering i utmanande barn

Berit: Ja precis för de som jag ser kring ett utmanande barn liksom ah då utmanar den kanske positivt eller utvecklande eller så här som ett utåtagerande barn då blir det ju oftast något negativt istället

Beata: Och den värdering tror jag också kan bero på liksom vad man själv har för alltså [...] erfarenheter av ordet utmanande [...] har det alltid varit utmanande som något negativt och då blir utmanande barn [...] på ett negativt sätt tänker jag [...] än att det blir positivt för ja

Bianca: /Vad har du med dig i din ryggsäck för någonting?

Ovanstående citat beskriver att det finns olika definitioner av utmanande barn och att detta påverkas av vilken värdering som läggs i ordet utmanande. Det beskrivs som positivt att vara utvecklande och negativt att vara utåtagerande. En av deltagarna frågade oss om studien handlar om utåtagerande barn när vi redan innan förklarar att den handlar om förskollärares erfarenheter av utmanande barn. Vi tolkar det som att förskolläraren definierar ett utmanande barn som ett utåtagerande barn. Förskollärarna beskriver också att barn som är utåtagerande innefattar stökiga barn som hörs och syns mycket och gör motstånd i verksamheten genom att springa runt och jaga varandra. Resultat visar att förskollärarna upplever att de ofta behöver ligga steget före hos barn som är utåtagerande. Detta för att förhindra fysiska utbrott som kan skapa en oro hos förskollärarna och kan upplevas stressigt och är energikrävande.

Barn med funktionsnedsättning

En av definitionerna av begreppet utmanande barn är barn med funktionsnedsättning vilket presenteras i detta tema. Barn med funktionsnedsättning kopplas också ihop med begreppet utmanande då det anses som en utmaning att kunna tillgodose barnets behov. Enligt styrdokumentet ska förskolan vara en plats för, men samtliga förskollärare menar att så är inte fallet, förskolan är inte en plats för alla. Intervjupersonerna menar också att alla barn i förskolan har olika behov och förutsättningar som ska tillgodoses. Det beskrivs som problematiskt att ta hänsyn till alla barns olikheter samtidigt som verksamheten ska anpassas till barnen och därför är inte förskolan en plats för alla. Nedanstående exempel beskriver ett samtal där förskollärarna diskuterar om förskolan är en plats för alla.

Exempel 4 (Björken)

“Flera bottnar”

Berit: Det här är ju också väldigt intressant [...] förskolan är en plats för alla [...] inom vissa

Bianca: /ja hur ska man tolka det påståendet undrar jag?

Berit: Ja ja ja ja(!)

- Bianca: För mig har den ju [...] flera bottnar
- Berit: Men det är ju också väldigt intressant för att [...] visst är det en plats för alla men ändå inte utifrån olika förutsättningar och olika
- Bianca: /Ja jag tänkte säga det för att hur menar du då? Det finns ju så olika [...] då blir det inte en plats för alla

Exemplet visar att förskolan som en plats för alla kan ha olika betydelser. Förskollärarna förklarar att barns olikheter inte ger förutsättning för att förskolan ska vara anpassad för alla. Samtidigt visar resultatet att förskollärarna är medvetna om att alla är olika och att de arbetar med olika metoder för att kunna förverkliga att vara en förskola för alla.

Förskollärarna beskriver att det kan vara ett dilemma att anpassa verksamheten efter alla barn eftersom alla är olika och det kan vara svårt att bemöta varje individ utefter egna förutsättningar och intressen. En av förskollärarna förknippar inkludering med en funktionsnedsättning. Samtidigt menar en förskollärare att barnen ska behandlas olika för att det ska bli lika. Tanja beskriver att alla barn behandlas olika för att det ska vara lika. Nedanstående exempel visar definitionen barn med funktionsnedsättning och varför det anses vara utmanande.

Exempel 5 (Tallen)

”De kan vara krävande”

- Tina: När jag tänker utmanande barn då tänker jag de här som kanske har någon slags funktionsnedsättning eller så [...]
- Tove: Eller inte, de måste de ju inte ha de kan vara krävande vilja att man ska titta mycket på dem
- Tina: Ja det är väldigt många barn som är sådana [...] men jag tycker att barn som utmanar mig alltså som kanske har [...] som har en funktionsnedsättning dem utmanar dig ju nästan alltid på ett annat sätt [...] så de får ju ändå sitt liksom

Ovanstående exempel beskriver att barn med funktionsnedsättning kan vara utmanande då det är krävande och utmanar på ett helt annat sätt än barn som inte har någon funktionsnedsättning. Förskollärarna beskriver att barn med funktionsnedsättning inte

behöver vara utmanande fysiskt utan att det istället kan bli en utmaning för verksamheten att tillgodose barnet med det stöd som behövs.

Barn som flyter med

I detta tema presenteras definitionen barn som flyter med. Barn som ”flyter med” beskriver sådana som inkluderas i verksamheten men som inte får inflytande över hur verksamheten utformas. Detta beskrivs utifrån följsamhet, att barnen anpassar sig och är flexibla och beskrivs som lätthanterliga. Dessa barn beskrivs även som självgående och ibland bortglömda och får därför inte samma möjlighet till utveckling och lärande. Nedan presenteras ett exempel över en dialog där en förklaring ges till varför det är svårt att ge inflytande till barn som flyter med.

Exempel 6 (Eken) **“Tapetblommor”**

Eva: Dom som kallas för tapetblommor dom finns lite i bakgrunden hela tiden

Emma: [Mmm]

Eva: Dom hörs inte, syns inte och dom märks inte [...] och så som min personlighet är så får ja de svårt för mig att utmana och möta sådana barn.

Utifrån ovanstående exempel tolkar vi att de barn som beskrivs är sådana som ”flyter med” i verksamheten. Vi tolkar det som att de barn som inte hörs, syns eller märks är de som riskerar att förlora inflytande i verksamheten då de följsamma inte tar så mycket plats och håller sig i bakgrunden. Eva beskriver i exemplet hur även de följsamma kan bli en utmaning och ett motstånd i förskolan då de anpassar sig till verksamheten och därför blir det svårt att bemöta deras behov. Resultatet visar att stora barngrupper är något som samtliga fokusgruppsintervjuer fokuserade på. Stora barngrupper kopplades tidigt ihop med barns olikheter, begreppet utmanande och barn som anses vara utmanande. Förskollärarna säger att mängden barn blir utmanande och att det inte är specifika barn som är utmanande. Förskollärarna beskriver att både deras arbete och barnen blir påverkade av de stora barngrupperna. Förskollärarna menar även att barnen påverkas av stora barngrupper och att vissa barn får svårt att synas. Förskollärarna menar att många barn fungerar bättre i mindre grupper och får möjlighet till att synas. Mindre barngrupper påverkar även förskollärarna positivt då möjligheten finns att se, höra och vara med alla barn. Förskolan ska ta hänsyn till

alla barns olikheter, vilket blir svårt i de stora barngrupperna då barnen tar olika mycket plats. Barn som gör det förskollärarna förväntar sig och som inte utmanar fysiskt, till skillnad från exempelvis barn som utåtagerar, är följsamma barn, barn som flyter med. De barn som förskollärarna anser flyter med beskrivs ibland som osynliga och ju större barngrupper desto mer bortglömda blir de och därför blir inte deras behov tillgodosedda.

Barn som är framåtsträvande

I detta tema presenteras definitionen barn som är framåtsträvande. Under temat framåtsträvande barn innefattas de som utmanar förskollärare i deras förhållningssätt. De beskrivs ha mycket idéer och funderingar och utmanar genom att de vill utvecklas framåt. Förskollärarna säger att det är svårt att tillgodose dessa barn då de kräver mycket uppmärksamhet. Vi tolkar det som att framåtsträvande barn kan utgöra ett motstånd för förskollärare då de behöver mycket uppmärksamhet. Nedan beskrivs ett exempel där en förskollärare beskriver hur en utmaning i förhållningssättet hos förskolläraren kan ske genom att ett barn utmanar.

Exempel 7 (Eken)

”Tänka vidare”

Emma: Och då hamnar jag inte i det här att det utmanar mig för att det är jobbigt utan att det utmanar mig för att det är mitt jobb [...] att jag ska tänka vidare ett steg och ta det

Eva: Samtidigt känner jag utmana att det betyder lite att man får gå lite [...] utanför boxen ibland lite att man får tänka lite mer än man är bekväm med

Ovanstående exempel visar att en utmaning inte behöver innebära något jobbigt och att det istället kan ses som ett tillfälle till att utvecklas och reflektera vidare. Exemplet visar även att en utmaning inte behöver placeras hos barnet utan kan finnas hos förskollärarna. Därmed beslutar förskollärarna vart motståndet placeras och vart det kan uppstå. Resultatet visar att om de barnen som är framåtsträvande utmanar förskollärarna i förhållningssättet kan det skapas möjligheter till att utvecklas tankemässigt och i sin yrkesprofession.

Sammanfattning

Det beskrivs att alla barn utmanar på olika sätt och att det finns olika faktorer som påverkar hur mycket barn utmanar. Resultatet visar fyra olika definitioner av begreppet Utmanande barn; Barn som är utåtagerande, Barn med funktionsnedsättning, Barn som flyter med och Barn som är framåtsträvande. För att sammanfatta resultatet beskriver förskollärarna att det är svårt att skapa en anpassad förskola där alla är får lov att vara olika och med varierande förutsättningar. Det är svårt att tillgodose alla behov när vissa barn förklaras som bortglömda, energikrävande och tankemässigt utmanande. Förskollärarna menar att inte ska behandla alla lika utan att barnen bör behandlas olika utifrån förutsättningar och behov. För att skapa en förskola för alla beskrivs arbetslaget som en tillgång där de kan reflektera och lära av varandra för att kunna bemöta barn på bästa sätt. De lyfter vikten av att se barnet som en tillgång i gruppen och inte en belastning eftersom barnets förutsättningar påverkas därefter. Vidare visar resultatet att förskollärarna menar att stora barngrupper påverkar deras uppdrag och att arbetet för en förskola för alla barn försvåras. Resultatet visar också att stora barngrupper kopplas ihop med mycket olikheter och att det blir fler barn som anses vara utmanande.

Diskussion

Studiens syfte är att bidra till kunskapandet om förskollärares olika definitioner kring utmanande barn samt hur förskollärare beskriver att de förhåller sig till utmanande barn. Studiens diskussion utgår ifrån följande frågeställningar: Hur definierar förskollärare begreppet utmanande barn? Hur beskriver förskollärare att de förhåller sig till utmanande barn? Under rubriken diskussion kommer resultatet diskuteras i förhållande till tidigare forskning. Metodvalet och dess fördelar och nackdelar kommer även presenteras och diskuteras och slutligen kommer vi resonera fram förslag till vidare forskning.

Resultatdiskussion

I resultatdiskussionen förs en diskussion kring studiens frågeställningar: Hur definierar förskollärare begreppet utmanande barn? Hur beskriver förskollärare att de förhåller sig till utmanande barn? I resultatdiskussionen ställs studiens resultat i förhållande till tidigare forskning och litteratur som lyfts i studiens bakgrundskapitel. Resultatdiskussionen kommer även diskuteras i relation till analysbegreppen: följsamhet – motstånd.

Bruce och Riddersporre (2012) förklarar att förskolan ska vara en plats för alla men att det kan bli problematiskt då verksamheten ska ta hänsyn till alla barns olikheter. Studiens resultat visar att förskollärare är medvetna om att en del av uppdraget är att anpassa verksamheten till alla barn men att det inte alltid är möjligt att tillgodose alla barns förutsättningar och behov. Skolverket (2016) förklarar att ett annat uppdrag som förskollärare har är att synliggöra för barn att människors tankar och förståelse styrs av värderingar och erfarenheter. Med bakgrund av detta anser vi att förskollärares positiva eller negativa inställning kan bli avgörande för hur de förhåller sig till utmanande barn. Om förskollärare har en positiv inställning till utmanande barn kan de bli en naturlig del i verksamheten att arbeta för att anpassa verksamheten och tillgodose alla barns behov. Om förskollärare däremot har en negativ inställning kan arbetet mot en anpassad verksamhet försvåras då risken finns att de inte arbetar för att ta hänsyn till alla barns olikheter. Resultatet visar att förskollärarna menar att en positiv eller negativ inställning kan påverka och att det ibland är svårt att ta hänsyn till barns olikheter då förskollärarna menar att vissa barn i barngruppen bara flyter med och ibland blir bortglömda. Resultatet visar att förskollärare anser att uttrycket en förskola för alla kan ha flera bottenar och tolkas på olika sätt. Vi reflekterar kring hur uttrycket kan ha flera bottenar då vi upplever det svårt att finna andra tolkningar än den som Skolverket (2016) tydligt beskriver, att en

anpassad verksamhet är en förskola för alla. Förskollärarna beskriver i resultatet att alla barn är välkomna till förskolan och att alla är lika mycket värda. En reflektion är att barnen är lika mycket värda men att deras handlingar kan värderas olika, därför kan förskolan uppfattas som en plats som inte är till för alla även om alla är lika mycket värda.

Palla (2011) studerade vilka möjligheter och begränsningar ett barn med utmanande beteende får i verksamheten. Samtidigt diskuterar Dolk (2013) begreppet motstånd i sin avhandling. Vi reflekterar kring om ett utmanande beteende och ett motstånd kan innebära samma sak och i så fall hur det kan påverka barnet i verksamheten. En konsekvens kan vara att problemet placeras hos barnet som riskerar att bli begränsad i verksamheten. Men varför gör barn motstånd och ska problemet placeras hos barnet? Tornberg (2006) lyfter att en svårighet kan ses ur olika perspektiv, antingen är svårigheten kopplad till individen eller bunden till sammanhanget som innefattar relationen mellan miljö och individ. Baserat på Tornberg undrar vi om problemet istället ska placeras i verksamheten och inte på barnet, om barnet är i en meningsfull verksamhet skulle det då uppstå lika mycket motstånd? I resultatet framkommer det att förskollärarna ofta placerar problemet hos barnet istället för att reflektera över vad som gör att barnets handlingar blir utmanande. Om utmaningen istället blir bunden till sammanhanget som innefattar relationen mellan miljö och individ skulle fler barn undvika att kategoriseras in i olika grupper som gnälliga, besvärliga eller tysta, vilket Dolk (2013) beskriver som bångstyriga barn med utmanande beteenden.

Samtliga förskollärare i studien kopplar utmanande barn med stora barngrupper, samtidigt förklarar förskollärarna att det finns fler utmanande barn i en större barngrupp. Pramling Samuelsson, Williams och Sheridan (2015) beskriver att det kan vara problematiskt att bemöta varje barn och skapa relationer när barngruppen är stor, därför tänker vi att det blir barnen som anses vara utmanande när det istället ska vara en utmaning för förskollärare. Resultatet visar att alla barn utmanar, men att det sker på olika sätt. Samtidigt menar förskollärare att benämningen utmanande barn kan användas till specifika barn. Vi tänker att den barnsyn förskollärare har påverkar vad som anses vara utmanande. Lindstrand och Brodin (2007) stärker att bakgrund och erfarenheter påverkar förskollärares syn på hur ett barn är och ska vara. Därför är varierande barn utmanande beroende på förskollärares barnsyn, Ytterligare ett ämne som har framkommit är olika definitioner på utmanande barn samt att begreppet används i både positiv och negativ bemärkelse. Definitionerna som framkommit i resultatet

är; Utåtagerande barn, Barn med funktionsnedsättning, Barn som flyter med och Framåtsträvande barn. Detta skiljer sig delvis ifrån tidigare forskning där Socialstyrelsen (2010) beskriver utmanade barn som besvärliga och en tendens att förstöra för andra, Dolk (2013) beskriver barn som gör motstånd emot regler och Palla (2011) beskriver barn som skapar förvirring och bekymmer. Skillnaden är att resultatet visar att barn som ”flyter med” och är följsamma kan vara utmanande, vilket tidigare forskning inte nämner. Vi ifrågasätter om anledningen är att det inte är tillräckligt synligt och konkret för att anses vara utmanande. Som avslutning till denna diskussion ställer vi oss fortfarande frågan; Vem utmanar egentligen inte?

Metoddiskussion

Det finns både fördelar och nackdelar med att använda sig av fokusgrupper som metod. En fördel med metoden är att det ger utrymme för nya infallsvinklar, vilket öppnade upp för nya synsätt för oss. Enligt Wibeck (2010) är interaktionen det centrala i fokusgrupper och diskussionen bidrar med ny kunskap till deltagande parter, vilket också är en positiv konsekvens av metoden. I den första fokusgruppen var det svårt att hålla diskussionen levande till skillnad från de två andra och därför blev den första kortare. En reflektion är att våra erfarenheter av fokusgrupper påverkade utfallet och att vi utvecklades i våra roller vilket bidrog till att det blev djupare diskussioner i den andra och tredje fokusgruppen. Talutrymmet i våra fokusgrupper varierande och i varje grupp intog någon deltagare en ledande roll. Detta medförde att de andra deltagarna inte fick lika mycket talutrymme, vilket kan vara en nackdel och leda till att vi går miste om deras kunskaper och erfarenheter. Innan ett fokusgruppsstillfälle fick vi ett återbud och blev därför tvungna att planera om. Det kan vara en nackdel med metoden då det krävs fler deltagare och därför blir det svårare att lösa det praktiska i verksamheten. Vår passiva roll i fokusgrupperna gav deltagarna utrymme till att diskutera fritt vilket kunde riskera att diskussionen kom ifrån ämnet samtidigt som vi fick möjlighet att se vad deltagarna intresserade sig för. Vårt stimulusmaterial utvecklades under tiden då vi saknade en djupare diskussion under första fokusgruppen. Det bestod till en början av påståenden som vi kompletterade med frågor, vilket bidrog till att vi fick mer utvecklande diskussioner.

Vidare forskning

I vår studie har vi fått ytterligare kunskaper kring förskollärares olika definitioner till begreppet utmanande barn samt hur förskollärare förhåller sig till utmanande barn. Däremot har vi inte undersökt utifrån barnens perspektiv, vilket kan vara förslag till vidare forskning. Detta eftersom förskollärares upplevelser av förskolan kan skilja sig ifrån barns upplevelser. Vi ser det betydelsefullt att barnen får lyfta sina åsikter och tankar om hur verksamheten utformas och bildar en plats för alla.

Referenslista

Ahlskog-Björkman, E. (2014). Interaktionens betydelse för barns lärande - en studie av barns möte med slöjd i förskolan. *Tidskrift för nordisk barnehageforskning*, 7(11), 1-14. Hämtad från <https://journals.hioa.no/index.php/nbf/article/view/343/800>

Ahrne, G., & Svensson, P. (2015). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I G, Ahrne & P. Svensson (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 17-31). Stockholm: Liber.

Bae, B. (2009). Rom för medverknin? Om kvaliteter i samspillet mellom førskolelærer og barn. *Norsk senter for barnehageforskning* 27(1), 9-28. Hämtad från <https://oda.hioa.no/en/rom-for-medverknin-om-kvaliteter-i-samspillet-mellom-forskolelaerer-og-barn/asset/dspace:3597/355945.pdf>

Bruce, B., & Riddersporre, B. (2012). *Kärnämnen i förskolan - nycklar till livslångt lärande*. Stockholm: Natur & Kultur.

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder* (2.Uppl.). Stockholm: Liber.

Christoffersen, L., & Johannessen, A. (2015). *Forskningsmetoder för lärarstudenter*. Lund: Studentlitteratur.

Dahlin-Ivanoff, S. (2015). Fokusgruppsdiskussioner. I G, Ahrne & P. Svensson (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 81-92). Stockholm: Liber.

Dolk, K.(2013). *Bångstyriga barn - Makt, normer och delaktighet i förskolan*. Stockholm: Ordfront.

Emilsson, A. (2008). *Det önskvärda barnet: fostran uttryckt i vardagliga kommunikationshandlingar mellan lärare och barn i förskolan* (Doktorsavhandling, Göteborgs Universitet, Institution för pedagogik och didaktik).

Halldén, G. (2003). Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 8(1-2), 12-23. Hämtad från <http://journals.lub.lu.se/index.php/pfs/article/view/7939/6993>

Jonsson, A. (2016). Förskollärares kommunikation med de yngsta barnen i förskolan: med fokus på kvalitativa skillnader i hur ett innehåll kommuniceras. *Tidskrift för nordisk barnehageforskning*, 12(1), 1-16. Hämtad från <https://journals.hioa.no/index.php/nbf/article/view/1232/1499>

Kinge, E. (2016). *Utmanande beteende i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.

Lindahl, M. (1996). *Inläring och erfارande - ettåringars möte med förskolans värld* Göteborg: Acta Universitatis Gothburgensis.

Lindstrand, P., & Brodin, J. (2007). En skola för alla! Om barns ungdomars rätt till delaktighet. *Socialmedicinsk tidskrift* 84(3), 257-270. Hämtad från <http://www.socialmedicinsktidskrift.se/index.php/smt/article/viewFile/634/454>

Martin Korpi, B. (2014). *Förskolan i politiken: om intentioner och beslut bakom den svenska förskolans framväxt* (4.uppl.). Stockholm: Utbildnings- och kulturdepartementet, Regeringskansliet.

Olsson, B., & Olsson, K. (2017). *Barn med utmanande beteende - tidiga insatser i förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur.

Palla, L. (2011). Med blicken på barnet - om olikheter inom förskolan som diskursiv praktik. *Malmö studies in Educational sciences*, 63, 1-176. Hämtad från <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:445488/FULLTEXT01.pdf>

Pramling Samuelsson, I., Williams, P., & Sheridan, S. (2015). Stora barngrupper i förskolan relaterat till läroplanens intentioner. *Tidsskrift för nordisk barnehageforskning*, 9(7), 1-14. Hämtad från <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:SttAhQ9BzlgJ:https://journals.hioa.no/index.php/nbf/article/download/1012/1173+&cd=4&hl=sv&ct=clnk&gl=se&client=safari>

Rienecker, L., & Stray Jørgensen, P. (2014). *Att skriva en bra uppsats* (3.Uppl.). Stockholm: Liber.

Renblad, K., & Brodin, J. (2014). Behövs specialpedagoger i förskolan?. *Socialmedicinsk tidskrift*, 91(4), 384-390. Hämtad från <http://socialmedicinsk.tidskrift.se/index.php/smt/article/view/1048/1027>

Rennstam, J., & Wästerfors, D. (2015). Att analysera kvalitativt material. I G, Ahrne & P. Svensson (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 81-92). Stockholm: Liber.

SFS 2010:800. (2010). *Skollagen*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Skolverket. (2013). *Förskolan och skolan värdegrund - förhållningssätt, verktyg och metoder*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket. (2016). *Läroplanen för förskolan, Lpfö98* (Rev. 2016). Stockholm: Skolverket.

Socialstyrelsen. (2010). *Barn som utmanar – Barn med ADHD och andra beteendeproblem*. Västerås: Edita Västra Aros.

SOU 1997:157. (1997). *Att erövra omvärlden: förslag till läroplan för förskolan: slutbetänkande*. Hämtad från: <http://www.regeringen.se/rattsdokument/statens-offentliga-utredningar/1997/11/sou-1997157>

Danielsson G, S. (2015). Känslan är den viktigaste. *Tidningen förskolan*, 2.

Tornberg, G. (2006). *Bara man ser till barnets bästa: en studie av lärares yrkesetiska överväganden i en skola för alla* (Doktorsavhandling, Karlstad Universitet, Estetik- filosofiska fakulteten, Avd. för utbildningsvetenskap, barn och samhälle, Pedagogiskt arbete). Hämtad från http://www.lh.umu.se/digitalAssets/6/6093_avh_tornberg.pdf

UNICEF Sverige. (2014). *Barnkonventionen – FN:s konvention om barns rättigheter*. Stockholm: Unicef Sverige.

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Vetenskapsrådet. (2015). *En likvärdig förskola för alla barn - innebörder och indikatorer*. Hämtad från https://publikationer.vr.se/wp-content/uploads/2015/07/En-likvaerdig-foerskola_webb.pdf

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Wibeck, V. (2010). *Fokusgrupper - om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod* (2.Uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Bilagor

Bilaga 1

Samtyckesblankett

Linnéa Arvidson och Fanny Schelander genomför en studie i kursen Examensarbete inom ramen för förskolläraryrket vid Jönköping University. Övergripande fokus i studien är att undersöka hur förskolan är en plats för alla. Mer specifikt handlar denna studie om att skapa en uppfattning om förskollärares definition av begreppet utmanande barn och hur förskollärare beskriver att detta påverkar barns utveckling och lärande.

Linnéa Arvidson och Fanny Schelander genomför denna studie i syfte att (a) bidra till kunskap om förskolan och dess verksamhet; (b) få erfarenheter av att genomföra empirisk forskning inom utbildning och undervisning; (c) fullgöra kraven för att bli examinerad från förskolläraryrket på Högskolan för Lärande och Kommunikation vid Jönköping University.

Om du accepterar att delta i denna studie kommer du att bli tillfrågad om att delta i följande aktiviteter:

- Delta i en fokusgrupp relaterat till forskningsämnet. Diskussionerna kommer att pågå i max 1 timme och 30 minuter och kommer ljudinspelat. Tid och plats bestäms gemensamt.

All information som genereras kommer att anonymiseras. Dessutom kommer all information som genereras förvaras på ett säkert sätt som förhindrar att det försvinner t ex genom stöld.

Du har din fulla rätt att avbryta deltagande samt att ta tillbaka samtycke när som helst och utan några påföljder.

Om du har frågor gällande den här undersökningen och/eller ditt deltagande, vänligen kontakta kursansvarig, Ann Ludvigsson (ann.ludvigsson@ju.se) eller examinator, Monica Nilsson (monica.nilsson@ju.se)

Om du accepterar att delta, vänligen skriv under nedan.

Deltagarens kontaktinformation, telefon och/eller email: _____

Datum

Deltagarens signatur

Deltagarens namnförtydligande

Studentens signatur

Bilaga 2

Stimulusmaterial

”Jag får den barngrupp jag förtjänar”

”Vilken barnsyn har du?”

”Alla barn i förskolan får samma möjlighet till lärande och utveckling”

”Vissa barn flyter bara med och utmanar inte mig”

”Ett utmanande barn är ett stökigt barn”

”Vad innebär inkludering för dig?”

”Ett utåtagerande barn utmanar mer än ett tillbakadraget barn”

”Vilka erfarenheter har du kring utmanande barn”

”Har jag en dålig dag påverkas barnen av det?”

”Ett utmanande barn är i behov av stöd”

”Ett utmanande barn utmanar alltid”

”Alla barn utmanar”

”Förskolan är en plats för alla”

”Hur tar jag som förskollärare hänsyn till alla barns olikheter och samtidigt anpassar verksamheten för alla?”

”Jag skapar alltid min egen uppfattning om alla barn och dömer inte utifrån mina kollegors uppfattningar”

”Mina erfarenheter påverkar mitt förhållningssätt”

”Mitt bemötande påverkar barns beteende”

”Jag ser alla barn som en tillgång till gruppen och inte en belastning”

”Enligt läroplanen ska jag utmana alla barn och därför utmanar dom mig”

Bilaga 3

Transkriberingsnyckel

() = påståande

[] = överlappande tal

x = otydligt (antal x är beroende på antalet ohörda ord)

? = fråga

kursiv = betoning av ord

/ = avbryter/ fyller i

“ “ = citering

*skratt = skratt

hej = skatt under uttal

(!) = höjer rösten

[...] = paus i yttrande

- = senaste ordet upprepas

-- = flera ord upprepade (antal - är beroende på antalet upprepningar av ordet)